

De rijke korstmosflora van Vliegbasis Deelen

Henk-Jan van der Kolk

Voor het publiek afgesloten gebieden worden over het algemeen nauwelijks op korstmossen onderzocht, zelfs als er potentie voor veel verschillende en bijzondere soorten is. Dit geldt ook voor de militaire Vliegbasis Deelen op de Veluwe. Voor zover ik kon nagaan, zijn er in dit gebied in het verleden enkel een aantal waarnemingen van grondbewonende korstmossen gedaan. De meest bijzondere soort die uit het gebied bekend was, is knobbelig heidestaartje (*Cladonia cariosa*). In 2000 werd deze soort gevonden op schrale met puin vermengde graslanden langs de asfaltbanen (Haveman & van der Berg 2007). In 2007 (Haveman & van der Berg l.c.) en 2014 (Bart Horvers) zijn vervolgwaaarnemingen van knobbelig heidestaartje gedaan. Er zijn geen waarnemingen bekend van boombewonende of steenbewonende korstmossen van Vliegbasis Deelen.

Op 22 maart 2018 kreeg de korstmossenwerkgroep KNNV Wageningen e.o. de mogelijkheid om een excursie op Vliegbasis Deelen te houden. Deelnemers aan de excursie waren Marcel Bingley, Ria van Gaal, Louis Geraets, Christa Heyting, Wim van Lanen, Piet Smeets, Koen Verhoogt en ondergetekende. We hebben drie locaties op Vliegveld Deelen op korstmossen onderzocht: (1) Randen van asfaltbanen en kleine bosjes in het oosten van de basis (RD 189.4-451.9), (2) stuifzand en bosrand in het noorden van de basis (RD 188.7-453.9) en (3) een asfaltbaan in het westen van de basis (RD 187.8-451.7).

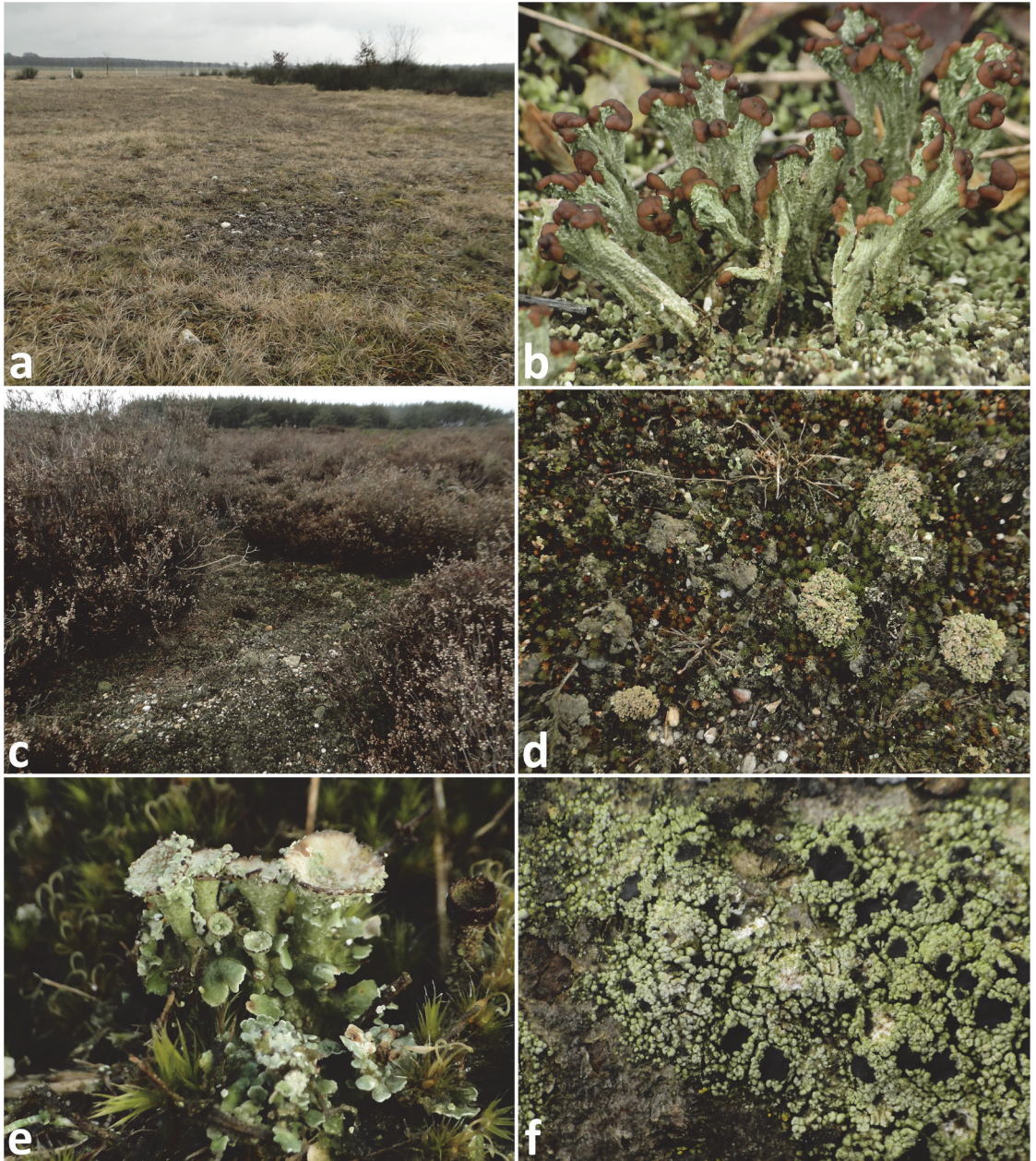
Op de eerste locatie werd knobbelig heidestaartje veel aangetroffen (Figuur 1a-b). Dankzij het beheer, het schraal houden van de grond naast de asfaltbanen, houdt deze soort al minimaal sinds 2000 stand. Op de grond groeien ook veel andere soorten korstmossen waaronder gewoon stapelbekertje (*Cladonia cervicornis*), zomersneeuw (*Cladonia foliacea*), frietzakbekermos (*Cladonia humilis*) en vals rendiermos (*Cladonia*

rangiformis). Op zure kiezelstenen werden kiezeloojje (*Leimonis erraticica*) en kleine blauwkorst (*Porpidia crustulata*), op baksteen gebarsten granietkorst (*Lecidea grisella*) en bleek steenschubje (*Myriospora rufescens*), en op beton rode kalksteenkorst (*Protoblastenia rupestris*) gevonden. In de bosrand werden groene suikerkorst (*Fuscidea pusilla*) op eik en klein boomzonnetje (*Athallia cerinella*) op vlier aangetroffen.

In het noorden van de vliegbasis, de tweede excursielocatie, werd een korstmosrijk stuk heide en stuifzand bekeken. Op open plekken met grind tussen heide groeien hamerblaadje (*Cladonia strepsilis*) en mosoojje (*Micarea leprosulata*) massaal (Figuur 1c-d). Ook veel andere typische soorten van heidevelden en stuifzanden als plomp bekermos (*Cladonia borealis*), wrattig bekermos (*Cladonia monomorpha*) (Figuur 1e), stuifzandkorrelloof (*Stereocaulon condensatum*) en rode heikorst (*Baeomyces rufus*) werden hier aangetroffen. Klein leerms (*Peltigera rufescens*) groeit veel langs een vergrast verhard pad. Op een jonge eik werd boomsuikerkorst (*Fuscidea lightfootii*) gevonden (Figuur 1f), een soort die in Nederland lijkt toe te nemen.

Als derde locatie werd een oude taxibaan in het westen van de vliegbasis bezocht. Ook hier werd knobbelig heidestaartje aangetroffen op schrale stukjes grasland in de opengebroken asfaltbaan. Op beton groeien kalkminnende steenbewoners als zuidelijke citroenkorst (*Pyrenodesmia albolutescens*) en rood dooiermos (*Rusavskia elegans*). Groeiend over mossen werd zandstippelkorst (*Verrucaria bryoctona*) gevonden, een onopvallende groene korst met zwarte peritheciën.

In totaal werden er in het hele gebied 121 soorten korstmossen en 6 soorten korstmosparasieten gevonden. Acht soorten staan op de Rode Lijst korstmossen (Aptroot et al. 2012) (Tabel 1). Daarnaast zijn er

Figuur 1. a: Groeiplaats *Cladonia cariosa* op schraal grasland naast asfaltbaan (Locatie 1); b: *Cladonia cariosa*; c: Groeiplaats *Cladonia strepsilis* en *Micarea leprosula* op open plekken tussen heide (Locatie 2); d: *Cladonia strepsilis* en *Micarea leprosula*; e: *Cladonia monomorpha*; f: *Fuscidea lightfootii*.

nog eens 15 andere landelijk zeldzame soorten aangetroffen (Tabel 1). Zoals Have- man en van der Berg (2007) al opmerkten, is het bijzonder dat zure en kalkhoudende steen en grond vermengd zijn langs de

banen. Het hoge aantal soorten komt dan ook door de aanwezigheid van zowel veel zuurminnende als veel kalkminnende soorten korstmossen. We hebben niet het hele gebied goed onderzocht en met meer be-

Tabel 1. Zeldzame en Rode Lijstsoorten aangetroffen op Vliegbasis Deelen op 22 maart 2018. Locatie 1: Asfaltbanen, schrale graslanden en bosrand, RD 189.4-451.9. Locatie 2: Stuijzand en bosrand, RD 188.7-453.9. Locatie 3: Asfaltbaan, schrale graslanden, RD 187.8-451.7. Voorkomen NL: a = algemeen, z = vrij zeldzaam, zz = zeldzaam, zzz = zeer zeldzaam. Rode Lijst: GE = Gevoelig, KW = Kwetsbaar, BE = Bedreigd.

Wetenschappelijke naam		Nederlandse naam	Voorkomen NL	Rode Lijst	Locatie 1	Locatie 2	Locatie 3
Epifytisch	<i>Arthonia punctiformis</i>	Twijgvlekje	zz				1
	<i>Athallia cerinella</i>	Klein boomzonnetje	zzz	GE	1		
	<i>Fuscidea lightfootii</i>	Boomsuikerkorst	zzz	GE		1	
	<i>Fuscidea pusilla</i>	Groene suikerkorst	zz		1		
	<i>Hypogymnia physodes</i>	Gewoon schorsmos	a	GE		1	
Epilithisch	<i>Porpidia crustulata</i>	Kleine blauwkorst	zz		1		
	<i>Pyrenodesmia albolutescens</i>	Zuidelijke citroenkorst	zz				1
Terrestrisch	<i>Baeomyces rufus</i>	Rode heikorst	zz				1
	<i>Cladonia arbuscula</i>	Gebogen rendiermos	z	KW			1
	<i>Cladonia borealis</i>	Plomp bekermos	zz				1
	<i>Cladonia cariosa</i>	Knobbelig heidestaartje	zzz	KW	1		1
	<i>Cladonia monomorpha</i>	Wrattig bekermos	zz				1
	<i>Cladonia pulvinata</i>	Slank stapelbekertje	zz				1
	<i>Cladonia strepsilis</i>	Hamerblaadje	zz	KW			1
	<i>Cladonia uncialis</i>	Varkenspootje	z	KW			1
	<i>Cladonia verticillata</i>	Stuijzandstapelbekertje	zz				1
	<i>Micarea leprosula</i>	Mosoogje	zz				1
	<i>Peltigera rufescens</i>	Klein leerms	z	KW	1	1	1
	<i>Placynthiella oligotropha</i>	Heideveenkorst	zz				1
	<i>Stereocaulon condensatum</i>	Stuijzandkorrelloof	zz	BE			1
	<i>Verrucaria bryoctona</i>	Zandstippelkorst	zz				1
	Parasieten	<i>Arthonia phaeophysciae</i>		zz			
<i>Pronectria oliqospora</i>			zzz			1	

zoeken kan de huidige soortenlijst vast nog uitgebreid worden. Hoe dan ook is het duidelijk dat de Vliegbasis Deelen een waardevol gebied is voor de Nederlandse korstmossenflora.

Dankwoord

Namens de hele korstmossenwerkgroep KNNV Wageningen e.o. bedank ik Jan Heij, vogelwacht bij Defensie van Vliegbasis Deelen, voor de mogelijkheid om op de vliegbasis naar korstmossen te kijken en voor de gastvrije ontvangst.

Literatuur

Aptroot, A., C.M. van Herk & L.B. Sparrius. 2012. Basisrapport voor de Rode Lijst korstmossen. Buxbaumiella 92: 1-117.

Haveman, R. & A. van der Berg. 2007. De standplaats van *Cladonia cariosa* (Knobbelig heidestaartje) op Militair Luchtvaartterrein Deelen. Buxbaumiella 79: 34-39.

Auteursgegevens

Henk-Jan van der Kolk, Hullenberglaan 9, 6721 AL Bennekom, henk-janvdolk@hotmail.com

Abstract

Lichens of the military air base Deelen

The results of a one-day excursion to the military air base of Deelen are described. In total, 127 lichens and lichenicolous fungi were recorded. Eight recorded lichen species are on the Dutch Red List for endangered species. *Cladonia cariosa*, a rare species in the Netherlands, was first found in 2000 and is still present on the air base.